

Salt en el temps

DISTORSIONS

núm. 112

Kurt Vonnegut

SALT EN EL TEMPS

Traducció d'Irma Triginé

Ed. Males Herbes
2024

Primera edició: abril de 2003, Angle editorial

Primera edició a Males Herbes: juny de 2024

Títol original: TIMEQUAKE

© 1997, Kurt Vonnegut All rights reserved

© de la traducció, Irma Triginé

© de la il·lustració de coberta, Toni Benages

© d'aquesta edició, Editorial Males Herbes S.C.P

Guilleries, 26, 1 - 2

08012 Barcelona

www.editorialmalesherbes.com

ISBN: 978-84-127824-6-2

Dipòsit legal: B 10687-2024

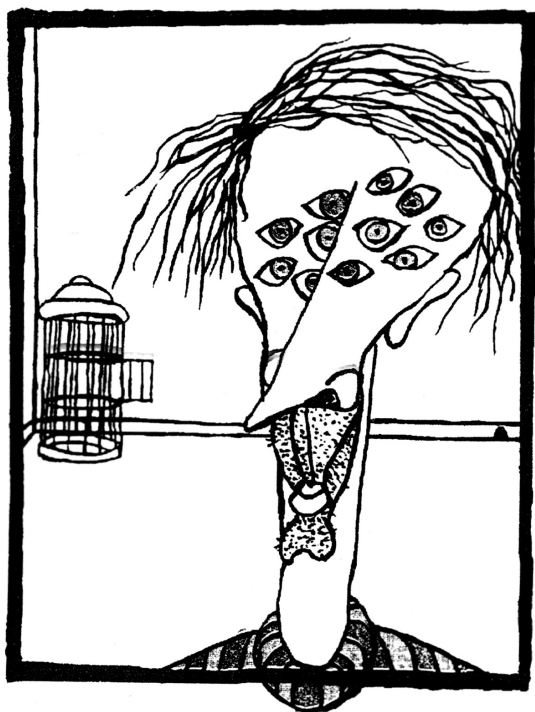
Impressió: QP Print

Disseny i maquetació: Eduard Vila / www.eduvila.com

Correcció: Joana Castells Savall

Sota les sancions establertes per les lleis, queden rigorosament prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic o electrònic, actual o futur —incloent-hi les fotocòpies i la difusió a través d'internet— i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públics.

*En memòria de Seymour Lawrence,
un editor romàntic i fantàstic
d'històries curioses explicades amb tinta
sobre pasta de paper refinada i premsada.*

El vell escriptor de ciència-ficció Kilgore Trout, els llibres del qual ja no es publiquen, a Cohoes, Nova York, l'any 1975, després de rebre la notícia de la mort del seu fill Leon, de qui vivia molt lluny, en unes drassanes de Suècia, haver alliberat el seu periquito Bill el Cicló, i estar a punt de convertir-se en un rodamon.

Qualsevol persona, viva o morta,
és fruit de la casualitat.

PRÒLEG

L'any 1952 Ernest Hemingway va publicar, a la revista *Life*, un relat llarg que es deia *El vell i la mar*. Narrava la història d'un pescador cubà que feia vuitanta-quatre dies que no pescava res, fins que un bon dia va agafar un peix espasa. El va matar i el va amarrar a la barca, però abans que arribés a la costa els taurons li van arrencar a mossegades tota la carn de l'espina.

Quan es va publicar el relat jo vivia a Barnstable Village, a Cape Cod. Vaig demanar a un pescador del poble què li semblava la història, i em va respondre que el protagonista era idiota. Hauria hagut de tallar els millors bocins de carn de l'animal, posar-los dins la barca i deixar les despulles per als taurons.

És possible que els taurons que Hemingway tenia al cap fossin els crítics que no havien rebut de gaire bon grat la primera novel·la que havia escrit després de deu anys de silenci, *Més enllà dels rius i sota els arbres*, publicada dos anys enrere. Que jo sàpiga, ell mai no ho va

reconèixer. Però pot ser que el peix espasa representés aquella novel·la.

I em vaig veure a mi mateix, l'hivern del 1996, autor d'una novel·la que no va funcionar, que no tenia cap sentit, que per començar ja no volia ser escrita. *Merde!* Hi havia dedicat gairebé una dècada, a aquest peix tan ingràt, si voleu. I ni tan sols servia per atreure taurons.

Feia poc que havia fet setanta-tres anys. La meva mare no va passar dels cinquanta-dos i el meu pare, dels setanta-dos. Hemingway va morir gairebé als seixanta-dos. Jo ja havia viscut prou! Què havia de fer?

Resposta: tallar el peix en filets. I llençar-ne la resta.

Això és el que vaig fer l'estiu i la tardor de l'any 1996. Ahir, onze de novembre del mateix any, vaig fer setanta-quatre anys. Setanta-quatre!

Johannes Brahms va deixar de compondre simfonies quan tenia cinquanta-cinc anys. Suficient! El meu pare, que era arquitecte, n'estava absolutament fart, de l'arquitectura, quan tenia cinquanta-cinc anys. Suficient! Els novel·listes nord-americans ja han escrit la seva millor obra, a aquesta edat. Suficient! I jo ja fa temps, que n'he fet cinquanta-cinc. No us faig llàstima?

El meu gran peix, que feia tanta pudor, es titulava *Salt en el temps*. L'anomenarem *Salt en el temps I*. I aquest altre, un refregit de les millors parts del primer i de pensaments i experiències pertanyents als set darrers mesos, aproximadament, l'anomenarem *Salt en el temps II*.

D'acord?

El punt de partida de *Salt en el temps I* era un problema tècnic inesperat en el continuïm espai-temps, un salt en el temps, que va fer que tot i tothom hagués de fer exactament el mateix que havia fet durant l'última dècada, per bé i per mal, una altra vegada. Com una mena de déjà-vu que duraria deu llargs anys. I no et podies queixar que la vida fos sempre el mateix ni preguntar-te si t'havies tornat boig o si és que *tothom* s'havia tornat boig.

Durant la repetició dels anys viscuts no es podia dir absolutament res que no s'hagués dit la dècada anterior. Ni tan sols et podies salvar tu ni podies salvar cap ésser estimat si no ho havies fet la primera vegada.

En un instant, el meu salt en el temps va transportar tot i tothom del 13 de febrer del 2001 al 17 de febrer del 1991. I llavors tots vam haver d'avançar cap a l'any 2001 de la pitjor manera possible, minut a minut, hora a hora, any a any, i tornar a apostar pel cavall que no tocava, i tornar-nos a casar amb la persona equivocada, i tornar a agafar la gonorrea. El que vulgueu.

L'única manera que la gent deixés de comportar-se com robots del passat era tornar a l'instant en què el salt en el temps els va afectar. Com va dir el vell escriptor de ciència-ficció Kilgore Trout, «L'única manera que deixessin de córrer curses d'obstacles que ells mateixos s'havien posat era que tornessin a estar sota els efectes de la seva pròpia voluntat».

En realitat en Trout no existeix, ha estat el meu *alter ego* en diverses de les novel·les que he escrit. Però moltes de les coses que he volgut mantenir de *Salt en el temps I*

tenen a veure amb les seves aventures i opinions. He rescatat només algunes dels milers d'històries que va escriure entre l'any 1931, quan tenia catorze anys, i l'any 2001, quan va morir als vuitanta-quatre anys. Durant bona part de la seva vida va ser un rodamon, però va morir envoltat de luxe a la suite Ernest Hemingway de la residència d'escriptors Xanadú, al centre de vacances d'estiu de Point Zion, a Rhode Island. Està bé saber-ho.

El seu primer relat, em va dir, moribund, estava ambientat a Camelot, la cort del rei Artús a Gran Bretanya. Merlí, el mag de la cort, aconsegueix mitjançant un sortilegi armar els cavallers de la Taula Rodona amb metralladores Thomson i amb carregadors per a bales *dum-dum* del calibre 45.

Sir Galahad, el més pur de cor i ànima, es vol familiaritzar amb aquests aparells tan captivadors i, mentre ho intenta, dispara un tret al Sant Grial i converteix la reina Ginebra en un formatge suís.

Quan en Trout es va assabentar que la repetició dels anys viscuts s'havia acabat i que, de sobte, ell i la resta del món es veien obligats a pensar en coses noves per fer, a tornar a ser creatius, va exclamar: «Déu meu! Ja soc massa gran i tinc massa experiència per tornar a jugar a la ruleta russa per pròpia voluntat».

Jo mateix vaig ser un dels personatges de *Salt en el temps I*, vaig fer una aparició especial en una excursió per menjar cloïsses a la platja de la residència d'escriptors Xanadú, l'estiu de l'any 2001, sis mesos després que s'acabés la repetició dels anys viscuts, sis mesos després que les nostres vides, de sobte, tornessin a estar sota els efectes de la nostra pròpia voluntat.

Allà hi estava amb diversos personatges ficticis del llibre, incloent-hi en Kilgore Trout. Vaig tenir el plaer d'escoltar el vell escriptor de ciència-ficció, els llibres del qual feia temps que ja no es publicaven, explicar i demostrar el lloc privilegiat que ocupen els terrícoles en l'ordre còsmic de l'univers.

I ara ja he acabat el meu últim llibre, a excepció d'aquest pròleg. Avui és 12 de novembre del 1996. Falten uns nou mesos, jo diria, perquè es publiqui, perquè emergeixi del canal del part d'alguna impremta. No hi ha cap pressa. El període de gestació d'una cria d'elefant asiàtic supera el doble de temps.

El període de gestació d'una sariga, amics i companys, és de dotze dies.

En aquest llibre m'he imaginat que encara seré viu, l'any 2001, quan es faci l'excursió a la platja per menjar cloïsses. En el capítol 46 m'imagino que el 2010 encara seré en aquest món. En alguns moments em situo a l'any 1996, on soc ara realment, però a vegades dic que estic al bell mig de la repetició dels anys viscuts que segueix un salt en el temps, sense fer gaires diferències entre les dues situacions.

Dec estar com un llum.

1

Em podeu dir Júnior, com fan els meus sis fills, que ja són grans. Tres d'ells són nebots que he adoptat i tres són meus. Em diuen Júnior d'amagat, es pensen que no ho sé.

En els discursos dic que un dels objectius més creïbles dels artistes és fer que la gent agraeixi estar viva, ni que sigui només una mica. I tot seguit em pregunten si en conec algun que ho hagi aconseguit. Llavors contesto: «Els Beatles».

Tinc la sensació que les criatures terrícoles més evolucionades troben que la vida és desagradable o alguna cosa encara pitjor. Per no parlar de casos de malestar extrem, com els idealistes crucificats. Dues dones importants a la meua vida, la meua mare i la meua única germana, Alice, o Allie, descansin en pau, odiaven la vida i així ho manifestaven. L'Allie sempre cridava: «Ja no puc més! Ja no puc més!».

Mark Twain, el nord-americà més divertit del seu temps, quan havia passat la barrera dels setanta, com ara jo, pensava que la vida, tant per a ell com per a la resta de persones, comportava tant d'estrès que va escriure això: «Des que soc adult, mai no he volgut que cap amic meu mort torni a viure». Aquesta frase forma part d'un escrit sobre la sobtada mort de la seva filla Jean, només uns dies abans. Entre els que no volia que ressuscitessin hi havia la Jean i una altra filla, la Susy, la seva estimada dona i el seu millor amic, en Henry Rogers.

I això que Twain no va arribar a viure la Primera Guerra Mundial. Però malgrat això, tenia aquest sentiment.

Jesús també va expressar que la vida era terrible al Sermó de la Muntanya: «Feliços els qui ploren», i «Feliços els humils», i «Feliços els qui tenen fam i set de ser justos».

Henry David Thoreau té una frase molt famosa: «Les vides de la gran majoria d'homes estan plenes de desesperança continguda».

O sigui que no és gens estrany que contaminem l'aigua i les capes superiors del sòl, ni que construïm instruments industrials i militars encara més terribles. Siguem del tot sincers, per variar. Pràcticament per a tothom, mai no serà massa d'hora perquè la fi del món arribi.

El meu pare, en Kurt Sènior, un arquitecte d'Indianapolis que tenia càncer i que havia viscut el suïcidi de la seva dona uns quinze anys abans, va ser detingut per passar-se un semàfor en vermell al seu poble natal. I va resultar que durant vint anys no havia tingut carnet de conduir!

Sabeu què li va dir al policia que el va detenir? «Doncs dispari'm un tret», li va deixar anar.

* * *

El pianista de jazz afroamericà Fats Waller sempre feia servir la mateixa frase, després d'actuacions genials i molt animades. Era la següent: «Que algú em tiri un tret, ara que soc feliç!».

El fet que existeixin instruments com les armes de foc, tan fàcils de fer funcionar com un encenedor i tan barats com una torradora, capaços de permetre que al primer que se li passi pel cap mati un pare, Fats, Abraham Lincoln o John Lennon, Martin Luther King, Jr. o una dona amb un cotxet, hauria de ser suficient perquè tothom reconegués, citant el vell escriptor de ciència-ficció Kilgore Trout, que «la vida és una merda».

2

Imagineu-vos el següent: una universitat nord-americana molt important prohibeix de practicar el futbol i diu que ho fa per prudència. Converteix l'estadi buit en una fàbrica de fer bombes, també per prudència. Recorda una mica en Kilgore Trout.

Parlo de la meva universitat, la Universitat de Chicago. Al desembre de l'any 1942, molt abans que jo hi estudiés, uns científics que es trobaven sota les grades de l'Stagg Field van provocar la primera reacció en cadena d'urani. Volien demostrar la viabilitat d'una bomba atòmica. Estàvem en guerra amb Alemanya i el Japó.

Cinquanta-tres anys més tard, el sis d'agost del 1995, es va organitzar una trobada a la capella de la meva universitat per commemorar el cinquantè aniversari de l'explosió de la primera bomba atòmica sobre la ciutat d'Hiroshima, al Japó. Jo hi vaig ser.

Un dels participants en l'acte va ser el físic Leo Seren, que havia pres part en l'experiment a les instal·lacions esportives, llavors buides, feia tants anys. No us ho perdeu: va demanar *perdó* pel que havia fet!

Algú li hagués hagut de dir que ser físic en un planeta en què les criatures més intel·ligents no suporten estar vives vol dir que no fa falta demanar perdó.

I ara imagineu-vos això altre: un home inventa una bomba d'hidrogen per a una Unió Soviètica paranoica, s'assegura que funcionarà bé i llavors guanya el Premi Nobel de la Pau! Aquest personatge real, que bé mereix un relat d'en Kilgore Trout, correspon al difunt físic Andrei Sakharov.

Va guanyar el Nobel l'any 1975 per demanar que s'atúressin les proves amb armes nuclears. Però esclar, ell ja l'havia provada, la seva. I la seva dona era pediatra! Quina mena de persona és capaç de perfeccionar una bomba d'hidrogen i estar casat amb una especialista en puericultura? Quin metge suportaria viure amb un company que causés destrucció?

—Què tal la feina, tresor? Res d'interessant?

—Doncs sí, la bomba que he creat serà espectacular. I tu, què tal amb aquell nen que té la varicel·la?

Andrei Sakharov era com un sant, l'any 1975, un sant d'aquells que ja no se celebren, ara que la Guerra Freda s'ha acabat. Era un dissident de la Unió Soviètica. Va fer una crida per aturar el desenvolupament i les proves d'armes nuclears i també va demanar més llibertats per al seu poble. El van expulsar de l'Acadèmia de Ciències

Soviètica i el van obligar a exiliar-se de Moscou i a fer una visiteta al permagel, allà on el sòl està glaçat tot l'any.

Tampoc no el van deixar anar a Oslo a rebre el Nobel de la Pau. La seva dona pediatra, l'Elena Bonner, va rebre el premi en el seu lloc. Però no és hora que ens preguntem si ella, o qualsevol altre pediatre, o qualsevol altre que es dediqui a curar persones, no mereixia més el Nobel de la Pau que algú que ha participat en la creació d'una bomba d'hidrogen per a qualsevol govern, en qualsevol indret?

Drets humans? Què és més indiferent als drets de qualsevol forma de vida que una bomba d'hidrogen?

Al juny del 1987 Sakharov va rebre un doctorat honorífic de la Universitat Staten Island de Nova York. De nou, el seu govern no el va deixar assistir a l'acte en persona. I em van demanar si jo el voldria representar.

Només havia de transmetre el missatge que ell volia comunicar, que era: «No perdem l'esperança en l'energia nuclear». Ho vaig deixar anar com si fos un robot.

Vaig estar tan correcte! Però això va ser just un any després de la pitjor catàstrofe nuclear, de moment, d'aquest planeta boig, la de Txernòbil, a Ucraïna. Les criatures de tot el nord d'Europa patiran malalties o coses pitjors durant anys i anys, i tot gràcies a aquella fuga de radiació. Quanta feina tindran els pediatres!

Per mi, el comportament dels bombers a Schenectady, a Nova York, després de Txernòbil va ser molt més encoratjador que l'absurda exhortació de Sakharov. Jo hi treballava, a Schenectady. Els bombers d'allà van enviar una carta als companys bombers de Txernòbil

felicitant-los pel seu valor i altruisme en intentar salvar vides i edificis.

Visca els bombers!

Escòria de la societat, com deuen ser alguns d'ells en la seva vida diària, poden ser sants en cas d'urgència.

Visca els bombers.